

BARNEOMBUDET

Politidirektoratet (POD)
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

Vår ref:
20/00366-5

Saksbehandler:
Anders Prydz Cameron

Dato:
5. november 2020

Politiets tvangsbruk overfor barn - regulering og klageordning

I juni 2020 sendte vi vedlagte brev til Justis- og beredskapsdepartementet. Oppsummert viser brevet til bekymring over tid for at politiet i flere kjente tilfeller har brukt betydelig tvang og makt overfor barn. Vi viser til flere eksempler i brevet, blant annet der politiet har bistått barnevernet, i forbindelse med tvangsretur av en familie og ved pågripelser av mindreårige. I brevet uttrykker vi med utgangspunkt i barns menneskerettslige vern, bekymring for om regulering av politiets tvangsbruk i tilstrekkelig grad ivaretar barns rettsikkerhet. Vi stiller også spørsmål ved om klagesystemet er godt nok – både om det er tilgjengelig for barn og om det er en reell og effektiv klagemulighet.

I oktober fulgte Justis- og beredskapsdepartementet opp med et møte for å høre mer om våre bekymringer og anbefalinger. Departementet vil følge opp saken videre, blant annet ved å vurdere om, og i så fall hvordan, politiets tvangsbruk overfor barn bør reguleres tydeligere. I dialogen med departementet henviste de flere ganger til Politidirektoratet, og vi mener derfor det er hensiktsmessig å ta direkte kontakt for å opprette dialog og få ytterligere informasjon fra dere om regulering og klagesystem.

Ønske om dialog med direktoratet

Med bakgrunn i bekymringen i brevet til Justisdepartementet, ønsker vi en dialog med Politidirektoratet om mulige virkemidler for å øke bevisstheten i politiet om barns særlige menneskerettslige vern når det gjelder bruk av tvang og makt. Et mulig virkemiddel er klarere normering knyttet til viktige vurderinger av for eksempel forholdsmessighet, varighet og krav om at andre virkemidler skal være uttømt før man griper til tvang og makt overfor mindreårige. [Den barnefaglige veilederen til Politiets Utlendingsenhet \(PU\)](#) er et eksempel som kan danne utgangspunkt for andre deles av politiet. Et annet mulig virkemiddel er opplæring, enten i politiutdanningen eller som etter- og videreutdanning.

Ønske om ytterligere informasjon om klager på politiet fra mindreårige

Barneombudet er kjent med POD-rapporten [«Klager på politiet 2019»](#). Vi ser at klager i 2019 kun har fått medhold i to saker der klagen gjelder maktmisbruk. Begge disse klagerne ser ut til å være fra voksne. I rapporten fremgår det ikke hvor mange klager som gjelder politiets opptreden overfor mindreårige og hvor stor andel av disse som har fått medhold. Det samme gjelder etter det vi kan se årsrapporten fra Spesialenheten for politisaker. For å vite om dagens klageordning er tilgjengelig, effektiv og reell også for mindreårige, er det nødvendig å vite hvor mange mindreårige som faktisk klager/anmelder og å ha informasjon om utfallet av

Postadresse:
Postboks 8889
Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:
Karl Johans gt. 7
0154 OSLO

E-post:
post@barneombudet.no
Tlf: 22 99 39 50
Org.nr: 971 527 765

www.barneombudet.no

klagene. Vi ber derfor POD om følgende statistikk for årene fra og med 2017 til og med 2019:

- Antall klager på politiet fra mindreårige (eller verge/representant for mindreårig).
- Klager fra mindreårige fordelt på de seks avgjørelseskodene i rapporten «Klager på politiet 2019».
- Klager fra mindreårige fordelt på de seks årsakskategoriene i rapporten.
- I saker som gjelder politiets bruk av makt overfor mindreårige: Hvilke tvangsmidler er benyttet?

For ordens skyld viser vi til lov om barneombud § 3 som pålegger offentlige myndigheter å gi Barneombudet tilgang til de opplysninger som trengs for å utføre våre oppgaver etter loven.

Vi håper det er mulig å fremskaffe statistikken vi etterspør og at vi kan etablere en dialog om hvordan Politidirektoratet kan bidra til å øke bevisstheten i politiet om barns særlige menneskerettslige vern mot bruk av tvang og makt. Vi ber dere om å kontakte saksbehandler Anders Cameron (anders@barneombudet.no) for nærmere avtaler.

Vennlig hilsen

Camilla Kayed
fagsjef

Anders Prydz Cameron
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

Vedlegg

Behov for bedre regulering av politiets tvangsbruk overfor mindreårige

BARNEOMBUDET

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Vår ref:
20/00366-1

Saksbehandler:
Elin Saga Kjørholt

Dato:
9. juni 2020

Behov for bedre regulering av politiets tvangsbruk overfor mindreårige

Barneombudet har gjennom år registrert oppslag i mediene om politiets bruk av tvang overfor barn. Samlet gir disse grunn til bekymring for om politiets bruk av tvang overfor barn er godt nok regulert. Dette gjelder både i politiets egne saker, og i saker der de er hentet inn for å bistå barnevernet. Vi har også selv snakket med mange ungdommer som har opplevd politiets tvangsbruk som krenkende, og som forteller at situasjonen kunne vært løst på andre måter.

Vi ønsker en dialog med departementet om problematiske sider ved dagens regulering, og om mulige alternativer for å sikre at barn ikke utsettes for unødig tvangsbruk fra politiets side.

Menneskerettslig bakgrunn

Både Grunnloven, FNs barnekonvensjon, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) og flere andre internasjonale konvensjoner slår fast at inngrep i den enkeltes integritet kun er berettiget under helt særlige omstendigheter. Menneskerettighetene setter strenge vilkår for bruk av tvang: tvangsbruken må ha hjemmel i lov, ha et legitimt formål og være strengt nødvendig og forholdsmessig overfor de(n) som utsettes for tvangen.

Barn er definert av både Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD), FNs barnekomité og flere andre internasjonale organer som en særlig sårbar gruppe, hvor det stilles særlig strenge krav til bruk av tvang. Dette gjelder særlig for hvilke inngrep som kan anses forholdsmessige overfor denne gruppen.

De grunnleggende prinsippene i barnekonvensjonen: retten til utvikling, barnets beste, diskrimineringsforbudet og barnets rett til å bli hørt stiller også krav både til utformingen av regelverket, og til den praktisk gjennomføring av politiets bruk av tvang mot barn.

Eksempler på saker der tvangsbruken har vært svært inngripende

Barneombudet er både gjennom eget arbeid og gjennom media blitt gjort oppmerksom på flere ulike saker der politiet har brukt svært inngripende tvangsmidler mot mindreårige. Dette gjelder litt ulike sakstyper og situasjoner, så derfor har vi valgt å lage en kort liste med noen eksempler på slike saker.

- [Stavanger Aftenblad](#) omtalte 7. februar i år en sak der politiet ble tilkalt til barneverntjenesten for å bistå ved en omsorgsovertakelse. En tiåring skal ifølge

Postadresse:
Postboks 8889
Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:
Karl Johans gt. 7
0154 OSLO

E-post:
post@barneombudet.no
Tlf: 22 99 39 50
Org.nr: 971 527 765

www.barneombudet.no

avisen blant annet ha blitt lagt i bakken og kjørt bort i en cellebil. Tvangsbruken slik den er beskrevet i artikkelen, fremstår som uforholdsmessig.

- [Dagbladet](#) har i 2019 ved flere anledninger omtalt en sak der en 13-åring ble ført bort fra familien i håndjern. Helsetilsynet har beordret fylkesmannen til å gjennomføre tilsyn med barnevernet i saken.
- I tilsynsrapporten [«Dei forsto meg ikkje»](#) fra Fylkesmannen i Hordaland (glassjenta-saken) er det beskrevet til dels omfattende tvangsbruk mot en jente som man har visst har vært traumatisert og reagert spesielt negativt på tvang.
- Barneombudet beskrev i 19. januar 2017 i et [brev til departementet](#) hvordan politiet benyttet sikkerhetscelle og bodycuff overfor en mindreårige utlending som ble internert på Trandum og senere uttransportert.

Denne listen viser noen situasjoner der politiet har benyttet inngripende tvang overfor mindreårige. Tvangen innebærer både fysisk holding og bruk av mekaniske tvangsmidler som håndjern, skjold, bodycuff og spyttehette. Vi er også kjent med at det benyttes pepperspray mot barn. Barneombudet mener ikke at all tvangsbruk i alle disse sakene har vært uforholdsmessig. Men sakene slik vi kjenner dem, reiser spørsmål ved om politiets hjemmel for bruk av tvang overfor barn i dag er for lite spesifikk, slik at forholdsmessighetsvurderingen blir for tilfeldig. Det er også et spørsmål om det i for liten grad føres kontroll med tvangsbruken.

Behov for gjennomgang av tvangshjemlene

Bruk av tvang overfor barn er noe politiet må gjøre sitt aller ytterste for å unngå, og vi oppfatter det også slik at dette er den grunnleggende holdningen i politiet. Å forebygge tvangsbruk innebærer blant annet at man legger gode planer for å unngå at det oppstår akutte situasjoner der tvangsbruk kan bli nødvendig. I saksdokumenter fra barnevernssaker og straffesaker vi har gått gjennom i 2019, ser vi likevel eksempler på at tvangsbruken kunne vært unngått, og at politi og barnevern i noen tilfeller synes å opptre på måter som framprovoserer utagering hos barn, som deretter legitimerer tvangsbruk.

Dette, sammenholdt med enkeltsakene som nevnt over, gjør at det etter vårt syn er behov for å vurdere om lovverket i større grad bør synliggjøre det særlige hensynet til barn som sårbar gruppe. Prinsippene om at bruk av tvang skal være nødvendig og forholdsmessig skal vurderes særskilt når det er barn som utsettes for den. Barneombudet mener det bør vurderes om dette bør fremgå spesifikt i lovverket som gir hjemmel for tvang.

Så vidt vi kan se, finnes det ikke egne regler for hvordan politiet skal håndtere barn. Utgangspunktet i politiinstruksen § 3-2 er at politiet kan bruke de samme tvangsmidlene overfor barn som overfor voksne. Imidlertid skal politiet selv vurdere om inngrep er: «nødvendige og forholdsmessige i betraktning av situasjonens alvor, tjenestehandlingens art og formål og omstendighetene for øvrig.» Politiinstruksen § 3-1, og tjenesteutøvelsen skal alltid være basert på respekt for de grunnleggende menneskerettigheter og det enkelte menneskes verdighet. (politiinstruksen § 3-1).

Det kan hevdes at reglene over ivaretar behovet og retten barn har til å bli behandlet annerledes enn voksne. Samtidig er reglene så generelle og på et så overordnet nivå at det er fare for at de gir liten veiledning når ansatte i politiet står overfor en akutt situasjon der de skal vurdere tvangsbruk overfor barn.

Behov for å se på kontrollen med politiets praksis

Det er også grunn til å stille spørsmål ved om barns rettssikkerhet er godt nok ivaretatt når de blir utsatt for tvang fra politiets side. Menneskerettighetene setter krav til overvåking og kontroll av myndighetenes tvangsbruk overfor individet. Dette innebærer blant annet en rett til å klage som skal være reell ved at den er effektiv og tilgjengelig for individet.

For at klageadgangen skal være reell må overprøvingen være objektiv, og reglene må være spesifikke nok til at det foretas en reell forholdsmessighetsvurdering. En reell kontroll fordrer dessuten at tvangsbruken blir tilstrekkelig dokumentert.

For at muligheten til å klage skal anses reell for individet må den også være tilgjengelig. Dette får en særlig betydning for barn fordi kunnskapen om systemer og muligheten til selv å kunne fremme en skriftlig klage kan være begrenset. Dersom en klagemulighet skal være reell for barnet, kreves tilpassinger som for eksempel lav terskel og et barnevennlig språk.

Barneombudet mener det kan stilles spørsmål om politiets dokumentering av tvangsbruken, og en skriftlig klagerett til politimesteren i distriktet, ivaretar disse kravene.

Barneombudet ønsker også å understreke hvor viktig tilstrekkelig overvåking og kontroll er for læring og utvikling av god praksis. Vi vil også minne om barns rett til å medvirke i utforming av lover for å sikre at regelverket ivaretar de særlige hensyn som er viktig for barn og unge.

Ønske om oppfølging

Barneombudet ønsker at departementet går gjennom reglene for politiets tvangsbruk mot mindreårige for å sikre:

- at reglene er egnet til å sikre at tvangsbruk overfor mindreårige er forholdsmessig, og at det faktisk gjøres gode, individuelle og etterprøvbare vurderinger
- at barns rettssikkerhet er ivare tatt ved at mindreårige har en reell klagemulighet dersom de opplever å være utsatt for urettmessig tvangsbruk fra politiets side.

Barneombudet viser til at Politiets utlendingsenhet, med god barnefaglig støtte, har utviklet egne [barnefaglige råd](#). Vi mener dette kan være en god modell å se på også for andre deler av politiet.

Vi deltar gjerne på et møte med departementet for å utdype våre synspunkter og diskutere forslagene over. Vi har forståelse for at det nå er mye arbeid med COVID-19-krisen, og håper derfor at dere kan ta kontakt med oss for å avtale et slikt møte over sommeren.

Vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Elin Saga Kjørholt
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.